Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 27 АВГУСТ, 1988 ШУ. ★ № 103 (7606). ★ Мах 3 кеп.

ОРБИТЕРА ХОАМАШ

ПОЛЕТА УПРАВЛЕНЕ Ю ЦЕНТР. (ТАСС). 36-гIа кIира доладеннад Титов Владимирен Манаров Мувсайн космически вахта.

Экипаж дакъа лоацаш хиннай «Тянь-Шань — Интеркосмос-88» яхача дунен халкъашта юкъерча аэрокосмически эксперимента программагIа тохкамаш деча. Из эксперимент ю геологе хьашташ кхоачашдара, масала, Лаьттан сейсмически кхераме йола районаш йовзара дистанционни методаши средстваши эргаяьха тоаяра. Стационарни фотокамерий а спектрометрически аппарата а новкъосталца космонавташа кхоачашъяьй массехк серегIа Душанбе яхача города малхбоалехьа Советски Союза территоре къаьст-къаьстача участкай а Токтогульски водохранилища районе а сурташ дахара операци.

ДIахо деш да астрофизически тохкамаш «Рентген» яхача орбитальни обсерваторех пайда а эцаш. Наблюдени яра йола объект хержай ЗIамагIайола Магелланово облако оалачара рентгеновски пульсар.

БIаргчача дийнахьа космонавташа иштта яьй дуккха биологически эксперименташ, советско - афгански полета программагIа хургдолча балхашта. Iилман аппаратура кийчъеш а хиннаб.

Титов Владимири Манаров Мувсап аргIанарча медицински обследованех чакхбаьннаб. Цунна юкъе йоагIаш яр дега-мнай системана комплексни тохкамаш делга, дегIа дозалга хьажар дозал доацача хьала мышцаша мишта болх бу хьажар.

Яьча обследоване хьахьокх шаккъа космонавт могаш маьрша хилар.

Орбита тIара болх белгалъяьча графикагIа дIабода.

Яхьа дневник

◆

ЛаьрхIар кхоачашду

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза хьайбаш леладерий къахьегама хьокхамаш дика довзаш да. Шерагара шерага толамаш доахаш хьабоагIа уж. Укх шера хьалхарча ялх бетта 15810 центнер шуреи 4055 центнер дулхи паччахьалкхенга дохка, хIара беттача Iаттагара 1385 шура яккха дош деннадар цар. ТIаккха аьттув баьлацар шоай деша дай хила?

Дукха ха йоаццаш яьча итогаша жоп делар цу хаттара. ТIехкхоачашйир совхоза хьайбаш леладераша паччахьалкхенга шура йохкара план, дулх 25 тонн лийрхIачул совгIа дехкар. Из толам боаккхача тоъал доккха дакъа юкъедихьачарех я № 2 йола шурий - товарни ферма коллектив. Къаьстта дикагIча оагIорахьа белгалъяьлар укхаза хIара кхоабача Iаттагара 2299 килограмм шура яьккха доярка Даурбекова Зара. ШоллагIча моттиге я Яндиева Лайла. Цун хьокхам — 1800 килограмм шура. Цар а кхыбарий а хьинаро аьттув белар ферма коллективана, план 1378 центнер йолаш, шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера хьалхарча ворхI бетта 1530 центнер шура паччахьалкхенга йохка.

Кхы а дикагIа къахьийгад совхоза хьайбаш леладераша чакхбоалаш латтача август бетта. Тешшаме ларделлай цар дерригача шера планаши социалистически декхараши кхоачашдара. Цул совгIа боккха теркам тIабахийтаб цар гаргагIертача гуйренна кийчо яра. ДIадоладаьд хьайбаш чулаттача помещенешта ремонт елга. дIадахача шерашка хинначул тоъал дукхагIа доакъар хьатIаэзад фермашта а шурий-товарни комплексана а.

Деша дай бац

Массанена дагадоагIа хургда мел халача хьале болаш чакхлаькхар дIадаха Iа Грозненски района «Грозненский» совхоза хьайбаш леладераша. Бахьан — доакъар цатаар.

ТIаккха цу гIулакха уйла яьйий совхоза коллективо укх шера? Кхашка хьалкхеяьча хьажкIашка, суданкага хьежача эшша силос Iалашъе цун аьттув баргба ала мегаргда. Цхьабакъда, ца аьлча лалац силос кIоага чу йоаллалга укхаза мела лел, аьнна а.

ПланагIа 3500 тонн йолаш, хIанзал ц а кийчъяьр 1700 тонн совгIа йол мара яц. Из дара дикагIйола ханаш чакхйоалаш латт. ТIаккха малагIча наькъаца нийсдалийта тIехьалисар дIадаккха лаьрхIа ба-те совхоза доакъар кийчдераш?

Тахан а тIехьа мелча кийчле йиш йолаш я совхоз ала йиш йолаш бац укхазара кулгалхой. Цу хьакъехьарча хаттара корта болаш жоп дала магавар царна. Иштта хьал да концентраташ Iалашъеча а.

Лоацца аьлча, шоашта хьалхашка латтача декхарех лоархIабаьбац «Грозненский» совхоза доакъар кийчдераш.

ПОДРЯДА — ШЕРРА НИКЪ

БЕРКАТЕ ГIУЛАКХ

Укх тIеххьарча хана дукха дувц арендни подрядахи цох хьадоалача беркатахи. Юртбоамерча къахьегамхошта хьалхашка доккхий доазонаши таронаши хьаелл цо. Берригача вай мехка санна, вай республике а хьинаре вахара юкъейоагIаш латт арендни подряд. КIезига уйла яьяц цох лаьца Дзейгов Iийсас.

Городе хьалкхийна вале а, лаьттан тIа къахьега безам болаш вар из зIамига волча хана денз. Итт класс яьккха ваьлча, малагIа професси хоржаргьяр-хьогI яхаш ха йоае езаш хиланзар цун. Дего хьийхар цунца юртбоахама инниституте бода никъ.

Цига дийша ваьлча массехк боахаме къахьегаш хилар. Хьинар долча зIамигача саго чехка караерзайир ший професе къайленаш.

— Юрта боахама специалист агронома, инженера, зоотехника говзалаш йовзаш хила веза, — йоах Iийсас. Цох а кхоачам баь Iе йиш яц: из хила веза механизатор, шофер, бухгалтер. ХIанз радикальни экономически реформа хьалашка къахьегача кулгалхочоа, специалиста, хьогвеннача сага хий санна, эшаш да из Iилма.

Кадай вола, шийна тIадилла моллагIа гIулакх чакх ца даьккхача «наб кхеташ» воаца къона специалист зийра КПСС Грозненски райкома кулгалхоша а. Кастта парте мугIарашка а дIанийцар Дзейгов, тIаккха «Степняк» яхача совхоза директоралла а хьожаву из. Боккха бацар из керте латта боахам: кхо бIаь гектар оахаш дола лаьтта, эзар гаргга кхоачаш дола хьайбаш.

Ше кулгалхо хьожаваьча дийнахьа денз боахама материальни база чIоагIъе волавелар Iийса. Керттера теркам тIабохийтар доахан чулатта помещенеш хьалъяра, ялата а доакъара а гектаро хьалур алсамдаккхара. Диццацар цо совхозе къахьегача наьха хьашташ а. ГIулакхаш гуччахьа дикагIа хила доладелар.

Цхьабакъда, дегIаахар сеца лаьттача шерашка белгалдаьнна лазар зIамига боахамаш вIашагI а тохаш йоккхий совхозаш, колхозаш, хьайбай комплексаш хьаяр — вай республика юртбоахамах а ца кхеташ дисанзар. Кабинеташка багIача наха уйла ца еш къоастайир «Степняка» кхел, цун лаьтташи хьайбаши лоаллаха укхача совхозашта дIадийкъар.

Цул тIехьагIа КПСС Грозненски райкома юртбоахама отдела инструктор волаш массехк шера болх бир Дзейгов Iийсас.

— Бакъдар ала ма дезий, — йоах цо, беш бола болх юрта боахамца бувзабенна бале а, са дог кхычахьа латтар. ХIаьта арендни подряд юкъейоалае йолайича денз сай моттиг цига йолга кхетадир аз.

Из ший уйла Iийсас дIанийцача цецбаланзар райкома кулгалхой, цо дагалаьцар могадир цар.

ДIахо де дезачун Дзейгов дагаваьлар «Атагинский» совхоза директорца С. Хасиевца. Цо «ак» аланзар, арендни подрядагIа болх бе ловш вола зIамига саг дика тIанийцар цо, договор оттадир. Цох тамаш елга а дацар, хIана аьлча цхьан хана гонга кхаччалца паччахьалкхен декхарийла чуяха хинна «Атагинский» совхоз хьалъяьккхар, рентабельни хилийтар подряд ма ярий. Масала, подряда тайп-тайпара формаш юкъейоалаяьчул тIехьагIа хIара гектара тIара доаккха ялат 3,5 центнер дукхагIа да, 20 процент дукхагIа доаккх дулх, 17 процент — шура, 12 процент — генараш, 187 процент — баьцадаараш. Из мара деций — планагIа 23 йолаш, хIара хьайбана лаьрхIа 35—40 доакъара единица Iалашъю совхозе. ТIаккха мишта дIабоабе йиш я наьха арендни хьисапе къахьегарца бола безам.

Делкъа ха яр арендни ферме тхо кхаьчача хана. Кхаба хьайийцача Iаьсашта доакъар дуллаш боахкар арендатораш.

— ХIанзарчоа комбикорм а буц а совхоза кхашкара хьакхухь тхона, — йоах Iийсас. — Цхьабакъда, тIадоагIача шера денз тхоаш долалургда доакъар кийчде. Цу гIулакха совхозагара арендагIа 500 гектар лаьтта, техника хьаэца лаьрхIа да тхо. ХIанзле тхона еннай цIена трактор, лафет, гIишлон материалаш, склада лаьрхIа дика помещени, кхоале, доахан чулоаттаду ши база, кхыдар.

Iийса боккхача дезале хьалкхийнав, цун цхьайтта вошен йишен да. Уж ба тахан цунна уллув дIа а этта, массехк шера яьсса лаьтта ферма помещенеш тоае, хьайбаш леладе новкъостал дераш.

— Сайца болх бе хьанийцаб аз моттигера нах а, — дувц Iийсас. — Царех ба Яхъяев Аюп, цун сесаг Маймант, Исмаилова Забант, цар дезал. Наха хьега къа эрна довц, сихха дегIадоагIача Iаьсашта дийнахьа 600—700 грамм дозал тIаккхет. Тоалуш доагIа доккхагIдола доахан а.

Советски районе бодача наькъа аьрда оагIорахьа хозача моттиге улл Iийсас кулгалду арендни ферма. Дика а беркате а гIулакх дIадоладаьд цун зIамигача, барттайнача коллективо. Аьттув балба цун!

М. КАРТОЕВ.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕ ОАРЦАГIБАЬННАБ

Шалински района «Джалка» совхоза номер 1 йолча фермана гаьна йоаццаш цхьа гIишло я. ХIамана накъайоалаш яцар из хIанзалца. Тахан цу цIенна шоллагIа вахар луш латт. Кастта цу цIенах шура хьачуийю пункт хургья.

ХIанз из цIа тоадеш нах боахк. Цхьайола оборудовани Iоттае мара ца езаш йолаш я.

Ховш ма дий боахамашта мел зе хул цхьа йолча хана шура цхьаннахьа дIаэца ца тугаш хиларах. Из дош къоастадергда. Совхоза кулгалхошта хетачогIа, ерригача района боахамий йиш хургья укхаза шура хьачутела. ХIаьта из боккха лоархIам болаш да. Хьаенача шура хьоанал йовргъяц.

* * *

Совхозе лакхача темпашца дIахьош латт доакъар Iалашдара балхаш. Дийлхача догIаша новкъарло яь яле а, таханарча денга укхаза план 810 тонн йолаш, 600 тонн йол кийчъяьй, сенаж — 1800 тонн, ча — 1200 тонн, план 1000 йолаш, силос — 500 тонн, баьца хьоар — 97 тонн.

Боахаме долаш да соахка Iалашдаьча доакъара аргIаш. Кхы а хьекхабаьннабац йол, силоса лаьрхIа хьажкIаш. ХIанзле Iалашъяьр хIара условни хьайбай керта 10,8 центнер доакъара елиница я.

М. АХИЛЬГОВ.

Вай низ — доттагIалца

ХьалхагIа «Сердало» газета тIа хоам баь ма хиллара, укх деношка вежарашха йолча Къулбаседа ХIирийчене яха хилар КПСС ЦК член, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь В. К. Фотеев керте а волаш, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро членаш, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой юкъе а болаш йола Нохч-ГIалгIайчен йоккха делегаци. Вежарашха йолча республика общественноста викалий иштта йоккха делегаци КПСС Къулбаседа ХIирий обкома хьалхара секретарь В. Е. Одинцов керте а волаш цунна накъаера вежарашха йолча шин республика доазон тIа.

Цига моаршал хоатташ лоацца къамаьл хинначул тIехьагIа Къулбаседа ХIирийчен столице яха новкъайоал шаккхе а делегаци. Из никъ бода дуккха а дукхагIа бахараш гIалгIайи хIирийи болча Чермен яхача йоккхача юрта гIолла чакх а баьнна. Из цIи йолча экономически чIоагIача колхоза центральни усадьбе кхоач фусамдаьйи хьаьшийи. ДIадувшдар дика хьахулаш, дийба а йоккха продуктивность йола а хьайбаш долаш боахам ба из. Цун коллективана карагIдувлараша гIадвуг, дерригa а бIаргаго безам ба. Фусам-даьша дика а хеташ дувц шоашта карагIдаьннарех. Фусам-даьша хьайбай комплексе хьех хьаьший. Комплекса болхлоша тухсискал хьалхашка дихье моаршалца тIаэц хьаьший.

Комплекса коровникаши телятникаши цIена, дас дика доал делга гуш я. Укхаза я кормоцехаш а. Комплексе я медицински кабинеташ, душевойш, салаIа а быта а цIа, столови, тика.

Дика чакхдаьккхар хьайбаш леладераша дIадаха шу. КIай-Iаьржа боархача доахана фух долча 640 кхоабача хIара Iаттагара юккъера лаьрхIача 3350 килограмм шура яьккхар. Шоаш доаха хIанз. Мишта а фу бахьан долаш а хиннад из дувцаш къамаьл долалу гергача истола тIа.

— Толам баккхара боккха лоархIам болаш я чIоагIа йола материальни база а къахьегам вIаштIехьбаккхара дикагIйола формаш а, — дувц Социалистически Къахьегама Турпала, боахама механизированни звенон звеньевойс Т. Х. Алагова. — ХIаьта наьха дог гIоздоаккхар, цар творчески инициатива гIоттаер доттагIал да. Тха дукккхача къамех бола нах бахача юрта дукхагIчарна холуш да доттагIал. Хьаэцаргья вай са звено. Цунна юкъе ба массехк мотт бувца нах, хIаьта гIулакхаши уйлаши цаIаш я. Иштта оалалургда сога тхоца яхь лелаеча, тха лоалахоех — «Назрановский» совхоза къахьегамхоех. Цхьа хIама ийшача, цхьа бала кхаьчача тхо массаза а цхьана да. Ер хьайбай комплекс хьалъеш новкъостал дар дехаш цкъа кхайка Iанзар тхо оахош вошал тессарашка. Оаха царна а иштта новкъостал ду, масала, дIае коартолаш, техникана запасной оатхалаш луш.

Со се дукккхача шерашка хьошал долаш хилар Социалистически Къахьегама Турпалца, «Экажевский» совхоза коартолаш кхееш хиннача Албогачиев АртагIаца. Тахан са боккхий хьаьший ба ТIой-Юртара Социалистически Къахьегама Турпал Кодзоев Бахьаудин, Экаж-Кьонгий-Юртара коартолаш кхеер Угурчиев Iамархан. Царца цхьана аз а са новкъосташа Цаболов Тарасеи Колоев Олеген а доттагIала кхаш аьхад тха боахамашка, хIаьта из болх беш даьккха ахча машара фонде дIачуденнад.

Цо даьча къамаьла раьза хилар гулбенна нах. Цар йоахар, нагахьа санна вай вIаши Iомалуш, политически, боахама, культурни балха дика опыт вIаши йовзийташ хуле, тIаккха хьадеча хIаман тIехь боккхагIа аьттув баргба.

Доллача хIаман тIехь дика хьокхам бала декхарийла ба эггара хьалха хIирийи гIалгIайи къамий коммунисташ, шин республикана юкъера интернациональни бувзамаш коллективни хинна ца Iеш, хIаране а хила деза, тIаккха хIираштеи гIалгIаштеи юкъе цхьаккха халахетар оттаргдац.

Цу тIехь дика хьокхам бала, инициатива айе эггара хьалха декхарийла я парте Къулбаседа ХIирийчен Пригородний Нохч-ГIалгIайчен Назрановскии райкомаш.

Тарское яха юрт. Вай республикера бахараша дакъа лаьцар керда школа хьаеллара хетадаь цIей дездеча юкъе. ХьалхагIа гIалгIайи хIирийи бераш къаьст-къаьста дешадагIар. Из новкъадар интернациональни кхетам балара, юрта бахача наха юкъе дика гIулакхаш хьахилийтара. ХIанз дерригa бераш цхьана дешаш хургдолаш, 1135 моттиг йола юкъера школа хьайийллай. ХIаьта хьалха школаш чухиннача зданешка цхьаннахьа берий беши вокхазахьа спортивни школеи я.

Из цIей долча къамаьл деш СОАССР Лакхехьарча Совета Президиума председателa И. З. Мецаевеи НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председателa Х. Х. Боковеи, халкъа образоване отличник йолча хьехархочо Л. Л. Кабисовас, Коста Хетагурова цIерагIча колхоза председателa П. П. Джусова, кхычар а дийцар Сийлахь-боккхача Октябра карагIдаьнна дикадараш лорадара тIехь лаьттача къовсаме, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа цхьана цIий Iоухийташ хьахиннача а чIоагIденнача а советски халкъашта юкъерча доттагIалах, Къулбаседа Кавказа халкъий дукхача тайпара йолча культурах.

Хьаьший дика къамаьл хилар Черноречерски юрта бахача нахаца, Октябрьски юртарча химически завода, Орджоникидзерча автотракторни электрооборудоване завода, стеклотарии завода, кхыча предприятей болхлошца.

Кер тохаболийташ безаме хилар вай делегаце цу республика общественноста викалашца парте обкоме вIашагIкхетар. Цига хилар КПСС Къулбаседа ХIирийи Нохч-ГIалгIайи обкомий бюрой цхьана яь заседани. Цига дийцар 1988 шера дIахо а къахьегамхошта идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетам балара цхьана леладеча гIулакхий план кхоачашъеш хиларах дола дош.

Бюрой болх дIаболабелар КПСС обкомий хьалхарча секретараша В. Е. Одинцовеи В. К. Фотееви къамаьлаш а деш. Цар автономни республикай партийни организацеша КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума, парте XXVII съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий, XIX Ерригсоюзни партийни конференце решенеш кхоачашъяра де дезачун шерра программа оттайир.

Автономни республикаш духовни кхы а вIаши гаргаяхара боккхача лоархIаме да революционни перестройка кIийлен тIа общественни уйла а гIулакх а ма могга лакхдар, демократизаци яр. Укхаза чIоагIа накъадаргдар дукккхача къахьегамхошта юкъера бувзамаш, хьалха латтача болхлой республикашта юкъера слеташ, дикагIйолча бригадий, звеной, арендни коллективай опыт вIаши йовзийтар, республикай юкъара пионерски лагераш, салаIара кагирхой базаш хьаяр.

Иштта дола бувзамаш латт республикай дукккхача предприятей коллективашта юкъе а. Масала, Грознерча «Красный молот», «Электроприбор» заводашта, «Оргтехника» объединенена, Орджоникидзевски «Победит», ОЗАТЭ, «Казбек» яхача МБО объединенена юкъе.

Шин республикана юкъарча вежарашха долча бувзамех дийцар шоаш къамаьл деш Орджоникидзевски автотракторни электрооборудоване завода автоматно-механически цеха партийни организаце секретара М. И. Рагулина, «Красный молот» завода комплексни бригада бригадира, СССР Лакхехьарча Совета депутата, Ленински комсомолен СССР Министрий Советеи премей лауреата С. З. Умалатовас, СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» Грозненски объединене генеральни директора А. А. Мкртичана, парте Назрановски райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиева, КПСС Пригородни райкома шоллагIча секретара Н. У. Кабисова, писателa И. М. Базоркина, Терски спецлесхоза станочникий бригадира, XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегата Л. Х. Котиевас.

ВIашагIкхийттача къамаьлаш хилар къахьегамхошта, къаьстта кагирхошта патриотически, интернациональни, атеистически кхетам балара, къаьстта вахара массе а доакъашка революционни перестройка кIийлен тIа хувцамаш дара хьакъехьа.

ВIашагIкхийттача итогаш йир 1987 шера шин республикана юкъе лаьттача социалистически яхьа, из яхь дIахояхьа соцам бир. Цун итогаш е лаьрхIар хьатIадоагIача шера февраль бетта.

М. МИКАИЛОВ.

СУРТАШ ТIА: КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь В. К. Фотеев вежарашха йолча республика къахьегамхошца вIашагIкхетар: Социалистически Къахьегама Турпалхой — Кодзоев Бахьаудини Алагов Темирбии вIаши дагабоалаш ба: НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков керда школа хьаеллача къамаьл деш ва.

С. ХУГАЕВА сурташ.

Парторганизацешка — отчеташи хоржамаши

Наха эшар — хьалхарча плане

Назранеча трикотажни фабрика управленций цехови парторганизаце отчетно-хоржамий собрани хила дукха ха йисаяцар.

— «Список» оттае кхийнадий хьа? — хаьттар аз цу партоганизаце секретарага М. Амерхановага.

— МалагIа список? — аьнна елаелар Мовлатхан.

— Пренех къамаьл дерградарий.

Аз яхачох кхийттача, цецъяьлар из:

— Сенна еза из? — аьлар цо. — Бюрократена эшаш хинна из гIулакх хIанз мукъа дита, дIатасса мегаций вай? ХIаране бокъо ма йий шийна дагардар, новкъадар хьаала. НизагIа хIана оалийт царга из?

Бакълувра секретарь. ХIаьта а со хиннача цу тайпарча собранешка каст-каста хозар: «Ахьмада — дош да, Махьмад — кийчвала веза». Цудухьа хаьттадар аз из.

ХIаьта а из йоацаш дукха хьакхаштагIа, паргIатагIа критически ирал чIоагIагIа йолаш хилар коммунисташа пренех даь къамаьлаш.

Управленций парторганизаци ше а я низ болаш, вешта укхаза-м «хьакимий» парторганизаци оал цох. 17 саг ва уж — тайп-тайпарча производства звенон кулгалхой, специалисташ, кхыбола фабрикерча управленера болхлой.

Перестройка йолаелчахьа нонагIо кIезигъеннай цар аппарат. Балха моттигашта яьча аттестацех цар ца эшарга хьажжа дукха нах сокращене бахаб царна юкъера. Цхьабараш шоай лоIамагIа дIаихаб балхара дIа а буулаш, шоллагIбараш шоай фабрика производстве балха бисаб. Царна юкъе коммунисташ а ба.

Цхьайолча моттигашка: хозрасчет я, самофинансировани я, цудухьа коллектив кIезигъе еза, яхаш сихагIа болхлой сокращене ахийта гIерт. Укхаза кхыча тайпара бIарахьеж цу проблемана. Болхлой сокращене бахийтар-м хац сона, тIехь-тIехьа дукхагIа хьайбу уж фабрике, тайп-тайпара таронаш а лехаш. Укх шера, масала, цхьаькха смена хьа а йийлла 200 — 300 саг хьайийцара цехашка.

Ала деза, моллагIа дIадоладаь керда хIама, мелла хала из дале а, района кхыча предприятешта юкъе укхаза аттагIа чакхдоалалга. Масала, трикотажникий лоалахо — «Электроинструмент» яха завод экономически кердача хьалашка болх бе йолалуча хана духьал ниййсъенна халонаш еррригача республике ювцар, цхьабараша «къахетам» а беш. ШоллагIа шу даладоал самофинансированеи самоокупаемостеи системах из болх бе йолаенна. Бакъда, хIанз а къаьнача, застойни ханий «лазарах» мукъаяьннаяц. ХIаьта, фабрика цу экономически кердача наькъ тIа яьннай укх шера хьалхарча январе денз. Атта никъ бац из. Беце а тIехь-тIехьа тоадале мара цу предприяте гIулакхаш талхац.

Хьожаргда вай дIабахача ворхI беттарча хьокхамашка. ДIадахача шера цу юкъаца ниййсийча 14 процент дукхагIа трикотажни изделеш арахийцай фабрике, хIаьта ехкараш а 8 процент хиллал дукхагIа я, 10 процента айеннай къахьегама овсарле а. Кхоачаш ца еш план йисаяц цхьаккха а технико-экономически хьокхамех. Госзаказал совгIа 720 эзар сома маьха продукци ехкай, хIаьта 500 эзар сома цIена пайда а баьб. Къаьстта дика хет трикотажникашта номенклатурни поставкех йоагIа план шоаш 100 процента кхоачашъяь, хIана аьлча, экономике хулаш йоагIача перестройке керттера пункт я из.

Иштта дIайода перестройка, бахьанаш а ца лехаш болх хьабе гIертача моттигашка.

ХIаьта а доклада тIа а пренех даьча къамаьлашта а юкъе хозаш дацар трикотажникаца шоаш могабеш оала дош.

— КIеззига дIахо хьожаш хила деза вай, — йоахар фабрика керттерча инженера А. Тумгоева. ХIана аьлча, хIара шера совбургболаш ба предприяте технически низ, кердача оборудованеца Iалашъергйолаш я цехаш. Цунга хьежжа кхебе, кийчбе беза вай специалисташ а кхыбола болхлой а. Уж дешаш доггIача тайпара теркал диц вай, хIаьта партсобранешка а кIезига дувц.

Коммунистий влияни шеръяра, цар шоай болх хьокхаме бара дош хьалха дахара кIезига теркам тIабахийтаб цехови парторганизаце, йоахар ше пренех къамаьл деш фабрика партбюро секретара Л. Плиевас. Хатта дезар цхьаболча коммунисташка: перестройкана юкъе цар шоаш мел дакъа лоац, парте боацараш цар шоашта тIехьа мишта боах? Цу тIа, йоахар цо дIахо, лаьрххIа цу гIулакха дика я, аьнна хано ше тешал даь форма а ма йий, къаьст-къаьстача коммунисташка собранешка отчеташ яйталга. Цох боаггIача тайпара пайда ийцабац цехови парторганизаце.

Дукха теркам тIабахийта дийцар собране социальни проблемай дешаш: наха эшача фусамех, соцкультбыта хьаштех, кхы мел долча хIара денна сага эшача гIулакхех. Района, города кхыча предприятешка диллача цу хьакъехьа тIехьаюс ала йиш ярех-м яц трикотажни фабрика. Укх тIеххьарча хана дикка аттача даьннад укхаза цу проблема гIулакх. Цахаддаш цун тIера теркам ца боаккхаш профком а я (председатель — З. Мальсагов). Дукха ха йоацаш хьа а йийлла хIанз цаьха бытовой хьашташ - заказаш кхоачашдеш дукха керда объекташ я фабрика цехашка а коа-карта а. Царех я комиссионни маьхах хIамаш дIачуийю комиссионни мах бу пункт, кога-гIирс тоабу мастерске, парикмахерски, кхыйола объекташ. Болхлошта хеттача тайпара тоабаьб столове, тика, медпункта болх.

ХIаьта а хьаде дезачунга, наха эшачунга хьажача хьадаь дукха дац. Бани эшар болхлошта. Из йоацаш я. Душ эшар. Йоацаш я. Ханнахьа уж балха хьабоалабе а, болх баьлча — чубига а ца хаддаш болх беш йола транспорт эшар. Йолаш-м я из, бакъда, хеттача тайпара лелац, график телхаю водителаша цхьацца бахьанаш юкъе а лелхаш. Къаьстта новкъа хул из гIулакх юрташка бахача болхлошта.

ДIахо, хIама ца эшшаш цаI - ах эзар саг хиллала коллектив я из. Царна юкъе дукхагIбараш — дезал бола нах ба. Царна а вокхарна а цхьаттарра эшаш цхьа хIама да — кхачан продукташ: даьтта, дулх, шура, баьцадаараш. Из аз цIи мел яьккха продукташ таханарча дийнахьа царна йоацаш а я, базар тIара массехказа дукхагIа мах а телаш хьа ца ниййча, е наггахьа цу вай ййицача тикачу ца еча. Цигара а нагахьа саг ара мича воагIа бизза тIорми болаш. ХIаьта, кхычахьара уж продукташ хьатIаярга сатувса тIехьале йолаш а бац трикотажникаш. ТIаккха фу дича бакъахьа да? Продукташ хиланза мича яргья тахан еце а, кхоана хинна а.

Корта лозабе безаш хIама дац из. Дукха ха я цу моча къахьегама коллективашка: гIон дола боахамаш дахка шоашта, «баьццара цехаш» хьаелла, фермаш яхка, баьцадаараш кхеде шоашта мел эш, яхаш Iаьдало дIакхайкаду. ХIаьта перестройка йолаелчахьа-м гӀттара паргIато ма яьннайий цу гIулакха: аренда. Бакъда, цунна хьалха воалаш а из цIенхаштта хьоадеш а саг хиннавац фабрике хIанзалца, е хIанз а вац. Цу собране а дийцанзар из дош-м. Кастта хургйолча фабрика отчетно-хоржамий собране-м айде мег из. Уж вай лакхехьа мел йийца продукташ шоай низах Iалашъе йиш йолаш ба трикотажникаш. Хьаьнача лаьтташта юккъе улл из предприяти. Тоъаргда, амброзе йоархIаша а даьха цунна гонахьа дада лаьтташ-м город кхаба а.

Шоаш хьалха Iомаяь «таханарча дийнахьа хилчахьа» яха тIехьайиса оамал дIайоалаш яц, кхычахьа санна, цу, фабрикерча кулгалхоех а.

Дика хетар, управленций цеховой парторганизаце керда харжача секретара Ю. Шадиева, цун заместителa С. Инаркиева из дош шоай партийни балха хьалхарча плане оттадоре. ЦутIа, из гIулакх меттахьа доаккхалургдола рычагаш а цар шоай бе ма йоахкий: хьалхарвар — планово - производствени отдела начальник ва, шоллагIвар — директора заместитель. Наха эшар — хьалхарча плане ца лоаттадича болх а дIамича бода лерттIа.

М. КАРАЕВ.

Къамаьл цIенхаштта хиланзар

Сунженски района «Красная Армия» яхача колхоза мехмастерскеи гаражеи коммунистех латта партийни организаци цу боахаме эггара йоккхагIчарех я. Цунна чувоагIа 25 коммунист. Царех дукхагIбараш производственнии партийнии йоккха стаж йола нах ба. Дукха ха йоацаш парте членалла хьаийца кагирхой а ба укхаза. Цхьан дешаца аьлча, парторганизаци дегIаух, хIаьта цунга хьежжа лакхлу цун наха юкъера лоархIам а, боахама гIулакхашта юкъера действенность а. Цунах лаьца къамаьл хазар лаьрхIадар оаха коммунистий отчетно-хоржама собране а.

Хьалхара хоржаш вац парторганизаце секретаралла технически склада заведующи Халин Александр Андреевич. Колхоза ветеран, къахьегам дукха безача цу коммуниста дуккхача шерашка кулгалдаьд доакъар кийчдеча трактористий бригадана. ХIаьта из коллектив, цо гIулакх довзаш кулгалдарах, дукхача хана денз дикагIчарех лоархIаш хьаенай.

Цудухьа хетар: Халина отчетни доклад а кIоаргга чулоацам болаш, Кхачан программа кхоачашъеча увттача проблемех, уж дIаяхара коммунисташ дер дувцаш хург ма йий, аьнна. Бакъда из иштта хиланзар. Кхыметтел блокнота тIа дIаязде хIама доацаш висар со. ТIагIоллара дийцар кхоачамбоацарех, цар анализ а йинзар. Коммунисташта хIама хезанзар колхоза гIулакхашта юкъе партийни организаце лоацача даькъах.

Доклада тIа хьоаха йир 96,6 процент ювцаш йола цифра. Иззала мара кхоачашъяьяц автопарко укх шера хьалхарча ах шера задани. «КIезига низ тIа ца бохийташ дисад тхо» — аьлар, доккха са а даьккха, Халина. КIеззига яхалга — хозрасчета хьалашка болх беча кхыметтел цхьа процент-м хац сона цох иттлагIа дола дакъа а чIоагIа лоархIаме да. Цо колхозникий кисана хIама етт. ТIаккха цу тIа гIолла берригача боахама гIулакхаш тIа а Iаткъ. Цудухь, хетаргахьа чIоагIа бакъахьа хиннадар план кхоачаш ца ярах коммунисташца дагабаьнна хиннабаларе.

Критически мах хоадабир докладчика партийни дисциплинах лаьца дувцаш. Кхыметтел отчетно-хоржама партийни собране а берригаш баьхкабацар коммунисташ, хIаьта отчетни юкъа хинначарга-м кхы а кIезигагIа ихаб. Цо тешал ду партийни собранеш укхаза моттийтара духьа мара еш хинна йоацалга, принципиальни къамаьл цига деш ца хинналга. Беламе, вешта аьдча, хала хеташ хIама да — ерригача колхозе а дисциплина дикагIа йолча парторганизаце секретара берригача коммунисташта хьалхара партийни взносаш ший кисара дIателаш хилар. Цул тIехьагIа ах бетта тIехьа лел коммунисташкара ахча хьагулдеш. ТIаккха Александр Андреевич дикка ха яьнна саг а ва. ХIаьта дегIа тоавенна водитель, коммунист Дзангиев Адам хIара денна юхь-духьала ветталу ший парторганизаце секретарах.

Гулбеннараштa тIаккха мара хезанзар принципиальни къамаьл.

— ХIанз вай обществе дIайодаш я перестройка, — аьлар Л. Ясинецкаяс. — Хоалуш дика хIамаш хиннад цу юкъа вай колхозе а. Цхьабакъда, сел вай доккхал де дезаш хIамаш карагIдаьннадац вайна. Доккхийча толамашка кхачара хIанз а гаьна да вай. Цкъарчоа хетадала тарлу: вайх перестройка вIалла а хьокхаяннаяц, аьнна. Бакъда, инструменташца хало оз оаш, запасной оатхалаш тоъаш яц. Шо шоаш мара малав цунна бехке? Инструмент цхьаннена а тIачIоагIъяьяц, токараша, слесараша шоаш цунна доал диц: са мичай ер — колхоза ма йий, яхаш лел. Иштта хьал да запасной оатхалашца а. Цу дерригнеша тешал ду доал де вай Iема ца хилара.

— Цехашка кегар боаллаш хиларах дийцар коммуниста Чеботарева, — йоахар дIахо къамаьл деш Людмила Петровнас. — Гаьнара «воти» варга а ца хьежаш оашош лостам бича ниййсагIа хургдецарий? ХIаьта вай мишта Iемад аьлча, тховтIара цхьа шифера лист еха ледар чуухаш хилча сатийна дагIа тхов бохкабаллалца. Цу тайпара «перестройка» вайна эшаш яц. Эггара чIоагIагIа хала хеташ дар цу дерригача кхоачамбоацараштa бе-башха ца хеташ коммунисташ юстара латташ хилар да. ХIаьта парте боацарашкара фу хьадехаргда вай?

Кхы а дукха критически замечанеш йир колхоза председателa мехмастерской цехеи гаражеи парторганизаце цIерагIа. Хала хет цар шоаш из ца даь. Сона дагайоагIа «Ассинский» яхача совхозе партсобрани хинна. Дуккхалга диллача ер санна я из а.

Доклад йистеяьннaчул тIехьагIа собрани дIахьош волча колхоза парткома секретара А. Маркова доклад ювцара пренешка къамаьл дара тIахьийхар коммунисташ. Боккха сатем эттар тIаккха. Шоай гIулакхех дувца ловраш вIалла а бацар. Цул тIехьагIа къамьал дара «декхарийла» бе бийзар коммунисташ. ХIаране халла къамаьл дора, бакъда цхьа-ши минот мара яккхацар трибуна тIа. Цар тайпан цIераш дIаязъе кхоавацар со: водителаш С. Погосян, М. Оздоев, механик Ю. Плетенский, керттера энергетик Б. Спицын, кхыбараш. Цхьаккха корта а болаш къаьмал динзар царех цхьанне а ца аьлча, ала хIама дац са.

Тамашийна хIама дар из. Цу организаце дукхагIа бола коммунисташ сона бовзаш ба. Уж бизза специалисташи къахьегамхойи болга а юкъарча гIулакхех цар дог лазалга а ховш да. ТIаккха вIалла а ала хIама дацар-хьогI цар собране?

Собрани дIахьош волчо дехар дора, нахага къамаьл дайта гIерташ. «Са сай балха тIа а ма дий дуккха а кхоачамбоацараш, парткома критика хIана йиц оаш?» — йоахар А. Маркова.

Инструменташ ца тоъаш хиларах дийцар слесара В. Чеботарева. Иштта, цо аьлар къахьегама хьалаш во хиларах, цехашка кегар боаллаш хиларах.

Кхы ягIа а ца мега дийха хургдар дош собране енача колхоза председателa Л. Ясинецкаяс. Из ше-м кхыча цехови парторганизацена чуйоагIаш я. Духхьал ремонтникийи водителийи гIулакхаш шийна бе-башха ца хетандаь ена хургьяр-кх из цига. Цхьабакъда, мел ира, критически лостам болаш яр из! Юхь-духхьала критика йора совхоза директора, бакъда къайла кхахьацар шоаш дувлийта гIалаташ а. Кхаь сахьата совгIа йIаьхъелар из собрани: цунах пайда баргхилар гуш а дар. ХIаьта укхаза колхоза председатела къамаьл даь децаре ах сахьата чакхъяргъяр из собрани.

Э. ТОЛМАЧЕВ.

Из новкъосташа лоархI

«Урус-Мартановский» совхоза тракториста Доктаев Руслана биографи моллагIча юрта хьалкхийнача зIамигача сага яра санна я. Духхьала цхьа белгало ца лаьрхIача. Юкъера школа сайранарча отделене дийшад цо. Цул тIехьагIа трактористий курсаш йистеяьха тракторни бригаде болх баьб. ТIаккха Советски Эскаре гIулакх деш хиннав.

Эскарера 1984 шера цIавера из. ЦIавоаггIашехьа «Урус-Мартановский» совхоза конторе вахар. Ховр цунна укхаза механизатораш эшалга. ХIаьта а хаьттар:

— ДIаэцаргвий оаш?

Дика дезалхо мо тIанийцар из боахаме. Бакъда, цу шера лоаман даьгIенашка къахьегачарна юкъе вахийтанзар. Цо дехар-м даьдар.

— Къахийтта хила деза сох а. Эскарера цIавена дукха ха мича яр. СалаIийта баьхка хургба-кх, — йоах Руслана.

Русланаца къамаьл хилалехьа совхоза директорца А. Магомадовца вIашагIкхетар хилар са. Цо хьахьекхар сога Руслана характеристика. Цу тIа укх тайпара мугIараш дар. «Р. Доктаев лоаман даьгIенашка чIоагIа эшаш тракторист ва. Балхах дог лазаш, хьинаре къахьегаш комсомолец ва из».

Руслана хоза хеташ дувц ший новкъостех, доярkaша йоаккхача дукхача шурах. Бакъда, халонаш вIалла хьоахайиц. Эхь хийтта а Iац из. Дукха беза болх цIаккха хала мича хиннаб.

Хьайбаш леладерчӣ Iуйре малх хьалкхеталехьа дIайолалу. Дий даьлча балха ваха аравоал Руслан. Юрта пхи километр гаьна я доахан детта моттиг. Цига дIакхувл Руслана доярkaш. Цул тIехьагIа цхьаькха ши рейс ю: доярkaш лагере юхабоалабу, тIаккха шура я вода.

Дика къахьегарца ший сий даьккхад Руслана. Новкъосташа лоархI из. Из кIезига дац.

С-М. ИСАРАЕВ.

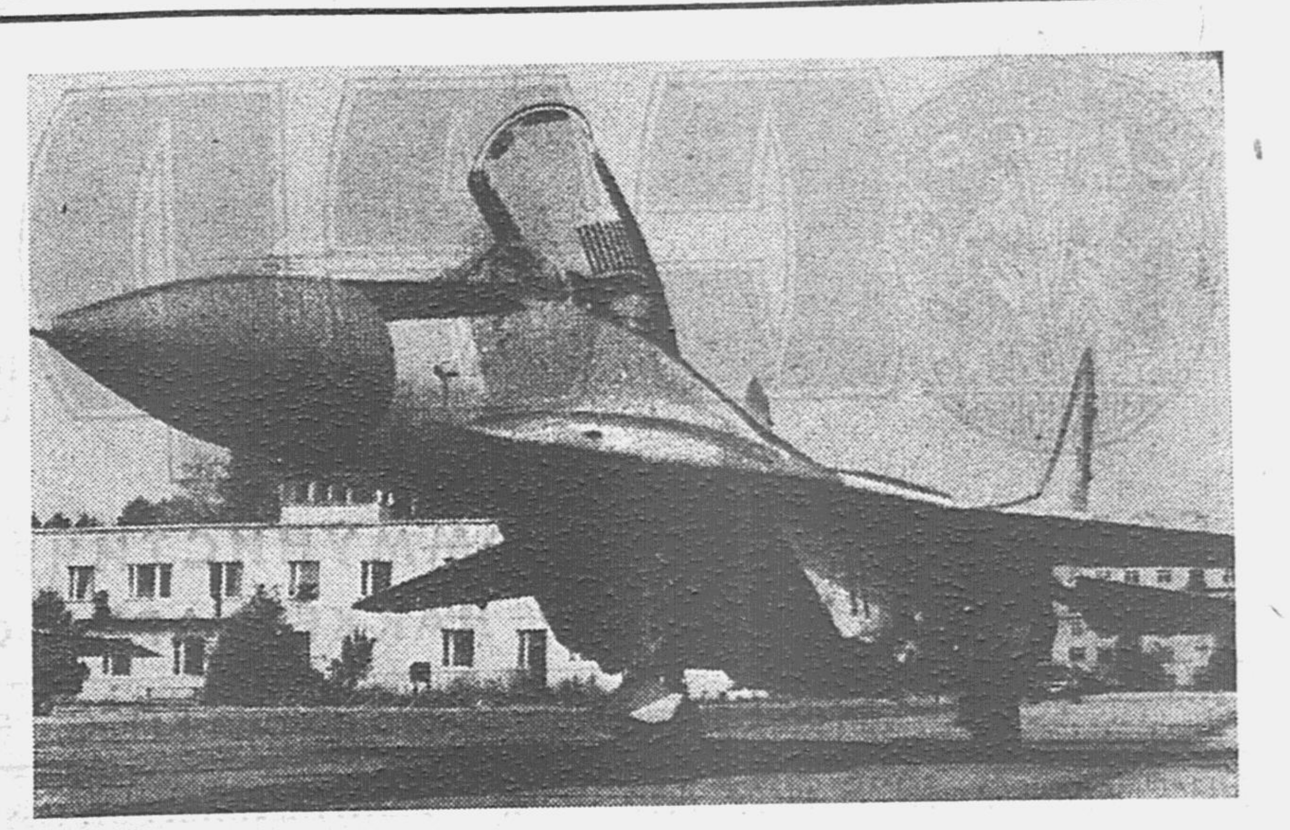

Кастта Фарнборе (Англе) дунен халкъашта юкъера авиационни техника выставка хьаелларгья. Из сентябра хьалхарча декаде хургья. Цига дакъа лаца безам болаш да дунен тIара дукха мехкаш. Выставка чIоагIа лоархIаш я — цо мехка технологически таронаш, хIанзара самолетостроени дегIаахара наькъаш довзийт, тайп-тайпара мехкашкара пилотий летни говзал боаггIа мах бетаро хулийт.

Советски Союза цу выставке «Руслан» (АН-124) самолетал - гигантал совгIа тIема техника — МИГ-29 29 УБ (учебно - тIема) истребителаш хьокхаргья. Из сигала совле яккхара лаьрхIа фронтови истребитель я. Цун керттера декхар — мехка сигалара доазув лорадар. Цун лаьттара гIаттара а аэродинамически а даннеша лакха маневренность Iалашъю, хIаьта герза доалдара системас шеррача диапазоне лакхе а лохе а еррига йолаш йолча фегара объекташта ниййсса хIама тоха таро лу.

Выставке советски тIема самолета таронаш дIахьокхаргья 1-ча класса летчик-испытатела А. Н. Квочура, 2-ча класса летчик - испытатела Р. П. Таскаева.

СУРТА ТIА: МИГ-29 яха истребитель.

В. ЯЦИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет аргIанарча заседане хьежар 1988-ча хьалхарча ах шера Нохч-ГIалгIай АССР Пачхаьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча итогашка.

Белгалдаьккхад республика Пачхаьалкхен бюджет ах шера доходий хьакъехьа 103,3 проценти расходий хьакъехьа 90,7 проценти кхоачашъяр. Доходий хьакъехьа республика еррригача районийи городийи бюджеташ кхоачашъяьй. Из иштта дале а, промышленноста бархI отрасле гIолла оборота тIара налога планагIа дIа ца луш дисад 1034 эзар сом. НГIАССР Министрий Совета карайолча боахамий органашка гIолла пайда бара юкъара план кхоачашъеш цу хьокхаме 30 предприяте кхоачашъянзар из, планагIа доагIачогIа 947 эзар сом ца эцаш а дисар.

Товарооборота план НГIАССР торговле министерствас кхоачаш ца яр бахьан долаш 1067 эзар сома доходаш ца хулаш йисар, царех 363 эзар сом бюджете дIачуденнадац. Потребительски коопераце розничи товарооборота план кхоачаш ца яр бахьан долаш моттигерча бюджеташка дIачу ца луш дисар 1200 эзар сом.

Министерствайи ведомствайи кулгалхоша, экономически службаша ледара ду объединенеш, предприятеш, организацеш финансови хьакъехьа тоаяра гIулакх. Средстваш тIерайоах, хIама хьа ца хуле расходаш ю, дIадахача шера цу ханаца ниййсйича бIарчча хьанийцача НГIАССР министерствашка, ведомствашка гIолла уж хилар 226 эзар сом, 1988 шера 1 июль тIакхоачаш 2045 эзар сома хилар. Республика халкъа боахаме расчетни дисциплина вогIа я.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето НГIАССР министерстваши ведомстваши, райисполкомаши горисполкомаши декхарийла йир объединеней, предприятей, организацей финансово-боахама балха анализ е, хIара боахама орган финансови хьакъехьа тоаяра дола гIулакхаш де, бюджете пайдан а платежай а хьакъехьа тIехьадисар шу чакхдаллалца йолча хана дIадоаккхалга Iалашде. Расчетнии платежнии дисциплина мишта латт коллегешкеи производственни совещанешкеи хьажа, кредиторскии дебиторскии доалла декхар кIезиглургдола гIулакхаш де. Товарно-материальни рузкъан нормал тIех йола запасаш кIезигъяра, шоай йола оборонни средстваш лелилга сихдара, боахамашка чура резерваш хьагучаяхара болх дIахо бе.

Райисполкомаш, горисполкомаш декхарийла я моттигера бюджеташ мишта кхоачашъю хьажа, союзнии РСФСР республиканскии карайолча предприятеша декхараш кхоачашдара къаьстта теркам тIа а бохийташ. Боахам тоабара средстваш караерзаяра, школашта, дарба дара-профилактически клубнии учрежденешта ший ханнахьа ремонт яра тIахьожам лоаттабе.

Заседане дийцар КПСС XXVII съездо дIадехарашка хьежжа шоай балха стиль а методаш а эргаяьха тоаеш халкъа депутатий Веденски районни Совете балхах дола дош.

Министрий Совето белгалдаьккхар ший болх эргабаьккха тоабеш, Веденски райисполкомо гIулакхаш деш, район комплексни экономически социальни дегIаухилга Iалашдара из тIаберзабеш хилар.

Перестройка шерашка районни Совета сессеш, исполкомий заседанеш дикагIа кийчъеш а дIахьош а хувцамаш хиннад, депутатий хьинар айденнад, гласность шеръеннай.

Организованность, дисциплина чIоагIъеш, демократи, гласность шеръеш райисполкомо даьча гIулакхаша новкъостал дир пятилетка шин шереи ах шереи пачхаьалкхен планаши заданеши кхоачашъяра. Промышленни предприятеша товарни продукци арахецара план 127,7 процент кхоачашйир, халкъа эша товараш хьадара яр — 124,4 процент. Цу юкъа пачхаьалкхенга дулх дохкара 108 процент, шура — 102 процент, тха дохкара 1032 процент кхоачашйир планови заданеш.

Харжархой наказаш кхоачашдара чIоагIагIа тIахьожам лоаттабир райисполкомо, халкъа депутатий юрта Советий исполкомаша. Нах чубаха цIенош, социально-культурни лоархIам бола объекташ хьалъеш гIулакхаш ду.

Из иштта дале а, Министрий Совето белгалдаьккхад халкъа депутатий районни Совето исполкома болх КПСС XXVII съездеи XIX Еррригсоюзни партийни конференцеи установкаша ма яххара ца хилар. Исполкомо ма йоаггIара инициатива лоаттаяц экономическии социальнии сферашка тIехьатетта йиш йоаца цхьадола дешаш кхоачашдара, бизза пайда эцац ший полномочеех. Районе кхоачамболлаш пайда эцац юрта боахама продукци дукхагIа яккхара долча кхоачамехи таронехи.

Цу хьакъехьа ледара болх бу юрта Советий дуккхача исполкомаша а. Шоай територеш тIа йолча колхозийи совхозийи боахама а финансови а болх тоабара кулгалхошкара, социальни дешаш кхоачашдара доагIар хьадехац, шоай йолча полномочей боараме цар балха тIахьожам лоаттабац.

Районе тоъаш дац нах чубаха цIенош, школаш, культуран унахцIено лораярен учрежденеш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш. БоагIаш во бувц гражданаша торговле, бытовойи коммунальнии гIулакх деча, пассажирски транспорта, бувзама предприятейи учреждениййи болх. Мелашха, кхоачашду бахача наха общественни производстве болх Iалашбара гIулакх.

Райисполкома балха тIа цIенхашттара кхоачамбоацар да шийна карайолча органий балха а ше тIайеш йола решенеш практически кхоачашъяра а эсала тIахьожам лоаттабар.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето халкъа депутатий Веденски районни Совета исполнительни комитета тIадилар белгалдаь кхоачамбоацараш дIадоахилга, ший организаторскии политико-кхетамеи балха стиль, формаши методаши тоаяра гIулакхаш делга, район экономическии социальнии дегIаахара планаш шеко йоацаш кхоачашъяра къахьегама коллективаш оарцагIъяхара из тIаберзабелга.

Министрий Совет иштта хьежар кхыча дешашка а. Заседани дIайихьар НГIАССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова. Цул балха юкъе дакъа лоацаш хилар КПСС обкома секретарь В. А. Алехин, РСФСР Министрий Совета гIулакхий управлене заведующи А. М. Шустилов.

ПЕРЕСТРОЙКА: ПРОБЛЕМАШИ ХЕТАРАШИ

ОПЫТ УЛЛУВ Я

Микрорайоне Iочуоттача бетонахи кизгахи хьалъяь цхьа хоза гIишло я тIехвоалачун теркам тIаувзаш. Укхаза да «Промавтоматика» яхача Iилман - производственни объединене Iилмани проектни ши дакъа. Iилманхоша, конструктораша, инженерно - технически болхлоша кердадар хьакхоллара хIара Iуйрийна шоай балха моттигашка хьабоагIа. Технологически процессашта лостам телара йола автоматически системаш хьакхолл объединене.

Шийна хьалхашка латтача декхарех дика лоархIаеш, республике дикагIа йолча предприятештеи объединенештеи юкъе йолаш хьайоагIа цун коллектив.

ХIанзарча этапе обществана хьалхашка этта керда проблемаш къестаеча йоккха моттиг дIалоац Iилмано, перестройка процесс сихъяра боккха ба цун лоархIам, аьнад XIX Еррригсоюзни партийни конференце материалаш тIа. Iилман сфера ше а я перестройка лоархIамеча объектех цаI. Вешта Iилманхой шоаш а дикагIа бIаргаго баьннаб шоай разработкаша дукхагIа беркат лургдола наькъаш, цар дикал лакхъе езалга, уж балха юкъе йоалаелга сихде дезилга. Цунга бода никъ белгалбаьккхар Iилман организацеш йиззача хозрасчетаген самофинансированеген яхара дIадоладаьча гIулакхо.

«Промавтоматика» яхача НПО хозрасчет юкъейоалаелга юххьанца дагадехадар 1985 шера. Документий проекташ а вIаштIехьъяьхаяр. Бакъда, цу хана иштта гIа баккхара ха хьакхаьчайоацалга гучадаьлар. ХIаьта цу хана дIадоладаьр довнзар. Цох пайда ийцар. Ши шу даьнначул тIехьагIа Iилман болхлоша Ю. Толкунова, Т. Чихецкаяс, В. Резванова объединене генеральни директора заместителa А. Молдавске кулгалца вIаштIехьъяккхар разработкай бIарчча комплекс, кхыдола документаш. Уж эшаш дар Iилманхой болх йиззача хозрасчетагеи самофинансированегеи баккхара.

Цудухьа тахан НПО пхи отдел кердача хьисапе къахьегаш я. Царех эггара хьалхарчарца йиззача хозрасчетагеи самофинансированегеи яьлар технически Iилмай кандидат Я. Ханукаев керте латта отдел.

Тха къамаьл хилар цу отдела лабораторей заведующеща — технически Iилмай кандидаташца Ю. Лакеевцеи В. Алешечкинцеи.

— Кердача хьисапе болх барга довлара уйла тха йола-м дукха ха яр, — яхаш дувц Ю. Лакеева. — Мел эша хьалаш а долаш дар: къаьстта чоалханеи бехктокхамеи декхараш кхоачашдеш яр отдел, заказий тIормиг бизза бар. Из къаьстта чIоагIа лоархIаме дар, хIана аьлча, хозрасчетагIа болх беча хана заказаш дукхагIа хилар дика хIама да. Нах мел эшаргба, алапи, премеш, кх. дI. деррига а заказаш дукха хиларах тийша да. Тха коллектива опыта кIийлен тIа, оаха айхха дакъа а лоацаш дIахо а вIаштIехьдаьхар мел эша документаш.

— Цхьаккха шеко яц из форма прогрессивнегIа хилара. ХIара сага бIаргагу къахьегама бухсоццаш хьахулачун юкъедихьар, цунга хьежжа да цо хьаэца алапи а, — аьле тIатох В. Алешечкина.

Хьалхарчунна тIеххьа хозрасчетага яьлар В. Терентьев, В. Аракельян, В. Письменный, Г. Кузнецов керте латта отделаш а.

Отдела хьалхашка латта декхараш кхоачашдараи цун бокъонаш йовзийтараи дола керттера документ наряд-задани я. Хаьдда аьлча, из коллективеи администрацеи договор я. Цу тIа белгалдаьд деза балхаш, царга дIадодар, уж кхоачашде деза ха, мел эшаргбола нах, иштта алапе фонд, мел ахча кхы дIатIалургда, мел преми йоагIаргья уж йисте даьлча. Коллектива бокъо я болхлой дукхагIа кIезигагIа хилийта, дакъа лацарга хьежжа царна алапи лакхде я кIезигде. Материальни хьисапе белгалваккхар должностной окладах тийша да, къаьстта чоалханеи бехктокхамеи балхаш кхоачашдеш хилча хIара кварталах премиальни хьисапе тела ахча лакхдала таро я.

Йизза хозрасчет юкъейоалаеча лоархIамеча хьалех цаI да кулгалдара демократизаци елга. Кердача хьисапе къахьегача коллективашка из дика а хоалу. Отдела лакхехьарча орган я еррригача коллектива юкъара собрани. Цо хорж къахьегама совет а, деррига а лоархIаме дешаш а къестаду.

Белгалдаккха деза кердача хьалашка толаме болх дIабахийтара берригача болхлоша экономически дешара системе шоай знанеш лакхъяр санна долча гIулакхо доккха новкъостал даьлга. Темаш йоашхача хана пропагандисташа дукхагIа теркам тIаухийт отделий, лабораторий практически балхаца уж ювзара.

— Хозрасчетага довларо таро хилийтар къахьегама овсарле лакхъе, балхаш дикагIа хилийта, лоацача хана балхаш йистедаха безам тIаберзабир, — яхаш дувц цхьан отдела заведующе В. Терентьева. — ХIаьта хьалхагIа мел чIоагIа болх бой а шийна доагIа алапи мара кхы ахча эцацар болхлочо. ХIанз: дукхагIа хьадой — дукхагIа ахча а эцаргда.

— Балха юкъе кердадар доаладе дукхагIа безам ба наьха хIанз, — аьле тIатох отдела заведующе заместителa В. Пухова. — Дуккха а рационализаторски предложенеш тел наха. Документаце боарам шозза гаргга кIезиг баьб оаха хIанз. Оаха дIададьхад — заказчика эшаш доаца совлен дола каьхаташ. ВIаши гIо-новкъостал делга тоаденнад: хьадеш дар юкъара гIулакх ма дий. ЦаIаззеи ахаззеи лакхьеннай къахьегама овсарле.

Отдела кулгалхой чIоагIа раьза ба. ХIаьта кхыбараш?

ЗIамагIа волча Iилман болхлочоа Г. Гречкона хетачогIа массарел а дикагIа форма я бригадни яр.

— ЧIоагIа хьинар айдаь къахьег оаха из бахьанце алапи а лакхденнад. Нагахьа санна хьалхагIа аз 15 тума эцаш хиннадале, хIанз — 19 тума. Цу тIа чоалханеи бехктокхамеи балхаш дарах тIакхет 85 сом, кхы а преми а хул, — йоах Гречкос. — Iилман болхлочун Н. Михайловай алапи 21 тумагара 24 тумага кхаччалца лакхденнад. Кхы а 12 тума тIакхет.

Хозрасчет дикача дешашца хьоахаю Iилман болхлоша О. Горбунова, И. Алироева, Н. Щеглова, кхы дуккхачар.

Кердача хьалашка болх дика дIаболабир Г. Кузнецов керте латтача отдело а. Из коллектив лаьрххIача проектно - конструкторски бюро я болх беш. Цо укх шера кхоачашде тIанийца балхаш соахкарчул кхозза дукхагIча маьхе да. Цудухьа вийхавар ханна кхыча отделашкара цхьайтта болхло а.

Лоацца аьлча, деррига дика да, берригаш а раьза а ба. Дий-хьогI деррига-м? Наьха сатем боабеш да цхьа хIама: тIакхеташ дола ахча хан-ханнахьа хьа цателар. Хьалхарча кварталах доагIар хьаденнад ханнахьа, цул тIехьагIарча бетта а, хIаьта хIанз дикка ха я совлен болх барах доагIа ахча хьа ца лу. Хозрасчетах бола наьха тешам боабу цу гIулакхо. Цу хьакъехьа къамаьл хилар тха А. Молдавскеца. Цо аьлар из хьовзам духхьал технически бахьанех хиннаб, аьнна. ТIаккхийттача финансови документашта отработка е кхийнадац экономистий.

...Дукха ха йоаццаш Москвера цIавенав хозрасчетни болх эргабаккхара лабораторе заведующи Ю. Толкунов. СССР Iилман техника Пачхьалкхен комитета Iилман совето вIашагIъеллача конференце къамаьл даьд цо. Из вIашагIъелла хиннай Москверча Iилман - технически пропаганда яра долча ЦIено. Грозненций опыт чIоагIа могаьй цига. Хетаргахьа «Промавтоматика» НПО дIадоладаь дика гIулакх хьаллаца деза республика кхыча Iилман учрежденеша а. Мел гаьна баха беза цар из хьаэцара.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Эргалоний наькъагIа

ЗАВОДА ДИРЕКТОРА 25 ДЕКХАР

Укх шера 2 августе арадаьннача «Сердало» газета тIа кепатеха араяьлар «Керда кулгалхо хержар», яхаш корта а болаш корреспонденци. Цу тIа «Красный молот» завода машинашъераша дийцар хоржамаш хулча хана предприяте директор мишта хила веза, цунгара шоаш хьадехаш дар фуд. Хоржамаш чакхдаьлар. Директоралла хержар Г. М. Мусалимов. Цул тIехьагIа эггара хьалха цо луш йола интервью я ер.

Корр: — Геннадий Михайлович, предприяте радикальни хувцамаш дара хьона бакъахьа хеташ дола наькъаш малагIаш да?

Мусалимов: — Хьалхарча аргIагIа хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча гласность, демократичность, хоадамболлаш дар хилийтар, уж кхоачашдара тIехьара бехктокхам айбар. Се директоралла ма хержингехьа сихха совещани йир аз. Iуйрийна 10 сахьат даьлча дIа а йолаелар из. 45 минута мара йIаьх яланзар совещани. Цига дакъа лоацаш бар цехийн отделийн начальникаш, керттера специалисташ, завода директора берригa заместителаш, иштта парткома секретарь, профкома председатель, завода къахьегама коллектива Совета председатель, ВЛКСМ комитета секретарь. Завода балха юкъейоалаеча системa пункташ лоацца йийцар, иштта дийцар кулгалхошта юкъера гIулакхаш а.

Корр: — Оттаяь производственни программа кхоачашъяра даькъера подразделенейн цар кулгалхойн лоархIам дикка хувцалургба аьнна хетт сона.

Мусалимов: — Пачхахьалкхен план кхоачашъяра бола керттера бехктокхам тIалатт цеха начальника, хIана аьлча план лу цехашта, царна дIахьожаю материальнии наьхен ресурсаш, царна тIачIоагIъю оборудовани, оснастка, иштта кхыдараш. Завода директоргара, керттерча инженерагара дIа бола а бенна, предприятера берригаш а декхарийла ба керттерча цехашка хадданза болх байталга Iалашдар.

Балха тIа лостам телара бола заводера керттера низ ба производственни отдели цун кулгалхои, производства дешашта вола директора заместители. Цар керттера декхар да хIара дийнахьара, сменагIа заданеш кхоачашъяйтар. Лакхера команда яларга а цa хьежаш, шийн ханнахьа производственни, Iалашо яра, техническ и дешаш къестаде дезараш уж ба. Иштта долча хьалашка, нагахьа нийслойя, болх сацар а деннеи буси йола задани кхоачаш ца яр а цар бехкагIа мара нийсдала йиш йолаш дац. Деннеи буси йола заданеш толаме кхоачашъяра бехктокхам айбара аз декхарийла бу производственно - диспетчерски отдела начальники производства дешашта вола директора заместители хIара дийнахьа шозза духхьал производстве лоацца оперативкаш е: цаI Iуйрийна смена дIайолаеча хана, шоллагIъяр отчет а луш, сайрийна. Цу оперативкашка дакъа лоацаш хила беза керттерча цехий начальникаш, керттерча инженера заместитель, керттера технолог, металлург, изделешта бола керттера конструктораш, керттера сварщик, механик, энергетик, материально - техничесчески Iалашо яра отдела начальник, инструментальни боахама отдела кулгалхо, сбыта начальник, автотранспортни цеха начальник, коммерчески дешашта вола директора заместитель, завода керттера контролер.

Дерригa дешаш цига протоколаш а оттадеш къоастаде деза цар. Дийнахьеи буси йола задани кхоачаш ца еш йисаяле, цу гIулакха бехкебараш вIашагIкхета беза директор волча е керттера инженер волча. Царгара доаггIаш дар хьа а дехаш, эшаш дола гIо-новкъостал де деза царна.

Корр: — Мусалимов, керттера хьай декхараш малагIаш лоархIIа, хьа заместителаша шоай болх мишта вIаштIехьбоаккхаргба?

Мусалимов: — Сай заместителашкара аз хьадехаргда шоай бокъонаши декхараши кхоачашделга, ший ханнахьа дерригa дешаш къестаделга. Со волча бахка а мегаргба уж, зIамига хинна а шек бар хатта а мегаргда, нагахьа санна, из ца дича даргдоацаш дале. Кхыча бесса из дой сона текущи дешаш тIа а дехкаш, шоаш уж юстара а латташ дола гIулакх хургдац. Директор декхарийла ва перспективнии глобальнии дешаш къестаде а иштта гIишлош хьалъяра гIулакхашка хьажа а.

Корр: — Мусалимов, функцеш мишта дIа-хьа йийкъа а исполнительски дисциплина мишта а хила еза?

Мусалимов: — Аз чIоагIа саготдеш я исполнительски дисциплина. Цхьаккха тайпа тIахьожам а боацаш гIулакхаш леладелга дуккхача хана денз хьадоагIаш да заводе, цунца дувзаденна кхоачашдац хьалхашка оттадаь декхараш, денна приказаш, белгалъяьха мероприятеш. Цу гIулакхашка баларах са распоряженеш а кхоачаш ца е болабеннаб хIанзлехьа. Аз дош лу мел йоккха заслуга а коллективе снйдолаш а вале а, са распоряжени йиллача хана кхоачаш ца яь вола саг бехктокхаме озаргхиларах. Нагахьа санна тIадилла гIулакх дулургдац аьнна хеташ дале, сога хоам бе беза цунах лаьца. ТIадилла гIулакх кхоачаш ца дара бахьанаш а ца лехаш, из кхоачашде хьажа веза хIаравар. ХIанз заводе къоастаданза хьаIайна дукха дешаш да, уж къоасталургдий хьогI аьнна а хеташ. Из иштта хила йиш йолаш дац, цу уйлаш тIара а баьнна, уж дешаш къоастаданза даргдолаш дац. Лоацца аьлча, производствера демагоги, волокита дIаякхха езаш я.

— Къаьстта белгалдаккха безам ба са пачхахьалкхен план кхоачашъелга хIанз укх сахьате дуккхача даькъе тийша йолча материально-технически Iалашон отдело во болх белга. Цудухьа хьалхарча аргIагIа аз предупреждени ю Б. Н. Черныбыльскенен, Ю. Ф. Волковнен (отдела кулгалхошта). Шоай болх тоабара цар енна предложенеш хьал а лоацаргъя. Долче, ха а ца схкаш, сихха къоастаде деза цар хьалхашка латта дешаш. План кхоачаш ца еш йисара бехкечарна гешт а дергдац.

Корр: Дуккхача хана денз финансови служба предприяте коллектива оагIонгахьара тIахьожам боацаш йисай, цунах фу хетт хьона?

Мусалимов: — Динза даргдоацаш да балансови комиссе хан-ханнахьа заседани а еш, ший болх дIаболабелга. ТIаккха тоалургда из гIулакх а.

Корр: — Геннадий Михайлович, малагIа перспективаш я шун предприяте технически прогресс яраи из эргаяккхараи?

Мусалимов: — Станокаш сихагIа караерзаяра ПДО, иштта планово - экономически отдела начальникашца керттерча технологаца лаьрххIа йола план оттаяй оаха цу дешах лаьца. Шозза вIашагIа а кхийтта дийцад оаха из гIулакх. Ер шу доладелча денз пачхахьалкхен план кхоачаш ца еш тIадиса декхараш тIера дIадахара кхычахьара гIо дарга даха дог дац тха, дерригa тхох тийша да. Цудухьа заводской къахьегама коллектива совете дийца а дийца, лаьрхIад оаха август бетта денз сверхурочни балхаш а деш, тIадиса декхар тIера дIадаккха.

Стандартни йоацача оборудоване участок дегIайоалаелга сихде дезаш да. Цо новкъостал дергда керда техника балха юкъейоалае, таро хулийтаргъя наха чубаха цIеноги хьалде, кхы тIа а товарни продукци арахеца.

Сихха балха хьаэца везаш ва керттера архитектор. Цо къестадергда производства культура, предприяте коа лостам бара, бытовой помещеней хьалаш тоадара, зданей, иштта еррига ча завода эстетически оформленей дешаш.

ХIанзлехьа дIадоладе деза Iана замалахьа болх бара предприяти кийчъелга. Из доагIаш да керттерча механика а энергетика а. Из гIулакх тIехьатетта йишйоацаш хилар дIахайтад.

Корр: — Мишта хургья кадрови политика?

Мусалимов: — Кадраш хьахоржалга де деза сага гIулакхашка а моральни из чIоагIа хиларга а хьежжа. Идеологи укхаза чоалхане яц: директора дийнахьа къоастаде деза 300—400 дош. ХIаьта вокхар къестаде деза дешаш — шоашта доаггIаш дараш. Иштта цар шо-шоашта планировани а еш, ха дезаш да сайрийна, шоаттеи кIирани деношка шоаш мишта болх бергба. ХIаьта аз хIара дийнахьа сайрийна шин-кхаь сахьата болх бу. Нагахьа санна, моллагIча рангагIа волча кулгалхочо предприяте проходнойл чакх а ваьнна цIавахачул тIехьагIа, чоалхане дешаш мишта къоастадергда, яхаш уйла еш ца хуле, цун балха тIа дикадар хьахургхиларах дог доахилга дац. Нагахьа санна моллагIча саго шийна доагIаш дола дешаш къестадеча хана цхьа процент гIалат а даь 99 процент дараш нийса къоастадой, из саг ший моттиге а ва, цун гIулакхаш дика а лелаpгда. Лоацца аьлча, ше хьабаьча балхага хьежжа алапи а премеш а ийъергйолаш болх байта беза хIаранега. Каст-каста хьалхашка увтт укх тайпара хаттар: «Мишта хила веза кулгалхо?» Сона хетаргахьа кулгалхо хила веза даим цIена, хIама бе-бешха ца хеташ, доаггIар хьадехаш, уйла еш, лоацца аьлча, нийсхо йолаш.

Мамогга сихагIа юха боалабе беза заводера дIа а баха, предприятена чIоагIа эшаш бола болхлойи инженерно-технически болхлойи. Тешалаш укх гаргарча хана наха чубаха цIеноги хозспособагIа хьалдедоладергхиларах, шикхо бутт баьлча финансировани елга а дикка тоалургда. ЦIенхаштта тоадергда вай къахьегама хьалаш а. Долче, майрра хьабеха мегаргба шоана вай долчара дIабаха нах.

Корр: — Укх тIеххьарча шерашка ший ханнахьа экспортни поставкаш ца ярах гIод текхаш моттигаш нийсъеннай, из валюта ма йий?

Мусалимов: — Бе-башха ца хеташ завода коллективо экспортни поставкаш елга леладар аз кхетадеш дац. ГIод текхаргдоацаш гIулакх вIаштIехьа а даьккха, Москве чIоагIдергда вай из. Цудухьа экспортни поставкаш яра планаш кхоачашъяра оарцагIбала беза цехий начальникаш, производственно-диспетчерски отдела кулгалхой. Иштта нн. Тамразов, Шевцов, Аникеев, Одиченко, кхыбараш юкъе бола экспортни комисси а хьажа еза технически дешаш къоастаде. ХIанз укх сахьате уж болх а ца беш, сатийна Iеш ба. ХIанзчул тIехьагIа царга декхар дергдац вай, цу даькъе цар даьр фуд хьожаш тIахьожам лоаттабергба.

Корр: — МалагIа перспективаш я шун арахецача халкъа эшача товарий ассортимент шеръяра?

Мусалимов: — Цу даькъе къоастаде дезаш дукха дешаш да. Уж дийца варг а вац. ЦIаькхаза а хьажа веза царга. Заводе вIашагIйохха еза кооперативаш. Цо вIаштIехьдоалийтаргда мах а телаш, гIулакхаш дайта. Вай заводе гIолла ахчана когаш тIа бетташ ма лелий. Сихха хьалъе еза тика. Цу чу дохкаргда вай халкъа эша товараш.

Корр: — Геннадий Михайлович, заводе къахьегаш бараш, къаьстта болхлой чIоагIа латкъаш ба кхачан продуктащца шоаш во Iалашбу яхаш.

Мусалимов: — Во латт кхачан продуктащца болхлой Iалашбелга. В. М. Дударова уйла е еза гIона бола боахам шербара, тIехьаюса колхоз е совхоз ийца а балансе хьатIайийцача фу дар теш вай? Столови а вай балансе хьатIаэца еза, из ца дой цига кийчбеш бола кхача дика хургбац. Заказий стол а во болх беш да. Общежите а берий бешамий а уйлае еза вай. Уж дерригa дешаш къестадергдолаш йола служба вIашагIйолла еза заводе.

Корр: — Болх эргабаьккха тоабара дола дешаш къестадарал совгIа иштта къестаде деза предприятера мощносташ низ болашагIа хилийтара, хозрасчет юкъейоалаяра, цунца цхьана арахецача продукце ассортимент шеръяра, арахеца продукци дукхагIа а хулийташ, из дикагIа хилийтара дешаш.

Мусалимов: — Аргунски филиал сихагIа хьалъяь яккхара, сай заместитель хиларах тарра И. М. Исрапиловна аз еннай еррига юридически административнии бокъонаш. Цудухьа со шек вац цо сай тешам боаберг ца хиларах.

Завода коллектива болх тоабара шерра юкъейоалае еза бригадни подряд, вIашагIйохка еза сквозной бригадаш, балха тIа бухсоццаш хьахиннaчох алапи а тергдолаш. Цу даькъера опыт Iомае йохийтаргья вай лаьрххIа йола бригада, цул тIехьагIа вай балха юкъейоалае а хьожаргда вай из опыт.

Корр: — Дерригa вай дийцар чакхдоалача хана фу ала безам бар хьа?

Мусалимов: — Лоаццача хана, сай низ дIакхоачашогIа, завод Iома а яь, укх тайпара вывод яьй аз: вай болх дика дIабахар 80 процент тийша да инженерно - технически болхлоша шоаш беш бола болх тоабарах. Цудухьа хIара ИТР ший низ кхоачар де деза ший болх тоабара. Цу гIулакха дIахо а цIенхаштта уйла ергья вай. Хано хьахьокхаргда из.

Интервью йийцар
Р. УТЕВА.

Керттердар — продукце дикал

ТЕССА БИТА БОЛХ

Укх тIеххьарча шерашка къаьстта чIоагIа йоакхо ю арахеца промышленни продукци, халкъа эша товараш тIа-тIа дикагIа а хулийташ, вай мехка бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдара. Цунца дувзаденна халкъа боахама дуккхача доакъошка юкъейоалаяьй Госприемка, самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа болх бе йолаеннай дукхагIйолча промышленни предприятей, гIишлони транспортнии организацей коллективаш. Цу системагIа болх бечa коллективашкара керттерча даькъе хIанз дIадехар хьа мел еш йола продукци дикеи гIехдикеи хулийталга, пайда беш мара болх ца белга да.

Цу лостамагIа боаггIача хьисапе болх а беш, шоашта хьалхашка латта декхараш хадданза дизза кхоачашдеш йола коллективаш а кIезига яц вай республике. Цхьабакъда хьаеш йола продукци дика йоацаш, брак йолаш из арахецаш, пачхахьлкхенна зе деш йола предприятеш а тоъал я. Хьаэцаргья вай, Мурдаев Iабдурахьман керте латтача «Чечингобувьбыт» производственни объединене коллектив. Цо хьабеш бола кога гIирс тIерча куца хоза бале а, из чIоагIа во ба, яхаш, леткъ заказчикаши йидархойи. КIезига моттигаш нийслац объединене хьабаь кога гIирс ши-кхо бутт балалехьа беха а бехе дIаккхосса безаш хул. Укх шера шоллагIча квартале цкъа санна массехказа объединене хьабеча кога гIирсага хьожаш хилар республика Госторгинспекце болхлой. Уж цкъа хьежача ахкана тIаювхаеча кхалнаьха туфлеех 380 парах пхи процент брак йир. Цига хьабеш бола кога гIирс дикагIа хулаш ца хиларах дола масалаш доаладе йиш я. Цхьа юкъ яьннача гIолла цига хьаеча маIача наьха ботинкаех 150 парага хьежар уж, царех 23 пар брак бир цар, иштталла йолча маIача наьха туфлеех а бархI пар брак хилар. Сакхат долаш хьаяь продукци хул итт процентал тIех.

Керттерча даькъе уж гIулакхаш нийслу укхаза хьаеча продукце дикала хадданза тIахьожаме лоаттабе декхарийла болча ОТК болхлоша, халкъа тIахьожамхоша шоай болх тесса лелабарах, арахеца продукци дикагIа хилийтара хIаранегара доаггIаш дар хьа а дехаш, цу даькъе болхлошта тIалатта бехктокхам ай ца барах, сакхат а доацаш продукци арахецарий опыт шерра йоаржа ца ярах. Уж бахьанаш долаш укхаза хьабеча кога гIирсах дукхагIбар маркировка йоацаш, маьхаш кулг-кара дIатIаяздеш, айраш хьалтIалотадеча боаггIача боарамагIа клей дIа ца дохийташ дукха моттигаш нийслу. Цудухьа нийслу-кх брак а зехьа хьийга къа а. Цу гIулакха бехке бараш бехктокхаме-м увз укхаза. Бакъда, цунга баьннаб объединене мастераш, ОТК контролераш, дуккха обувщикаш. Экономически реформа кердача хьалашка къахьегача коллективе цхьаккха дича а машар хила йиш йолаш дац уж кхоачамбоацараш. Цу даькъе бехке ба мугIарерча обувщикашкара кулгалхошка кхаччалца бола нах.

Грозненски художественни промыслай объединене хьаеш йола продукци во я, яхаш, дукха рекламацеш ух цига потребителашкара. Брак йолаш дIаяхьийта продукци юха а ухийташ, цун коллективо гIод текхаш а дукха моттигаш нийслу. Керттерча даькъе из нийслу хIамаш хьаяра технологи телхаярах, ОТК контролерий, технологий, бригадирий оагIонгахьара лоаттабу тIахьожам мелбалийтарах. Цо доккха зе ду объединенена а пачхахьалкхенна а. Из иштта хиларах тешал деш масалаш доаладе йиш я укх шера хьалхарча ах шера Госторгинспекце цига яьча проверкех йолча материалашцара.

Цкъа уж хьежача 800 пар пазатех ах бIаь гаргга пар брак хилар, вешта аьлча, ялх процент пазаташ дIа ца йохийташ соцайир. Из гIулакх ОТК контролера выговор а яь чакхдаьлар. ТIаккха мича дахад хинна зе, зехьа йоаяь балха хаи къахьегами? Цунах жоп луш саг вац укхаза. Производственни сакхаташ нийсдаларах, овнаш чоалдоахаш дарах Госторгинспекце болхлой хьежача ши эзар юхьмарех хьекхача гатаех ши бIаь брак дир, иштта мерех хьеккхача «Бенифис» яхача маIача наьха 2200 йовлакхах брак даьраш ши бIаь хилар. Уж брак дир саьнаш доаггIача бесса ца хиларахи Iаьржа кIаьдаш тIалаташ Iатташ хиларахи. Уж бахьанаш нийсдаларах шоаш хьежача 1600 кисе йовлакхах а цар брак хилар бIаь йовлакх.

Уж кхоачамбоацараш нийсдалийтарах дола дош дийцар объединене производственни совещане. Цхьабакъда, цу гIулакха бехке болча инженерашта-технологашта, участкай мастерашта, ОТК контролерашта замечани а еш, чакхдалийтар дийца дош. Хьажал, шо, селла дукха брак а еш, пачхахьалкхенна доккха зе даьча наха беш бар малагIа бехк ба. Иштта мара шоаш бехктокхаме ца увзандаь башха сагота бац уж хьаеча продукцена юкъе брак нийсъяларах. Цудухьа хадданза гIод текхаш хьайоагIа объединене коллектив, хIаьта цу гIулакха никъ бехка беза ха хьатIаэттай, из тIехьатетта йиш а йоацаш, массане а чакхдаккха дезаш хIама да.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

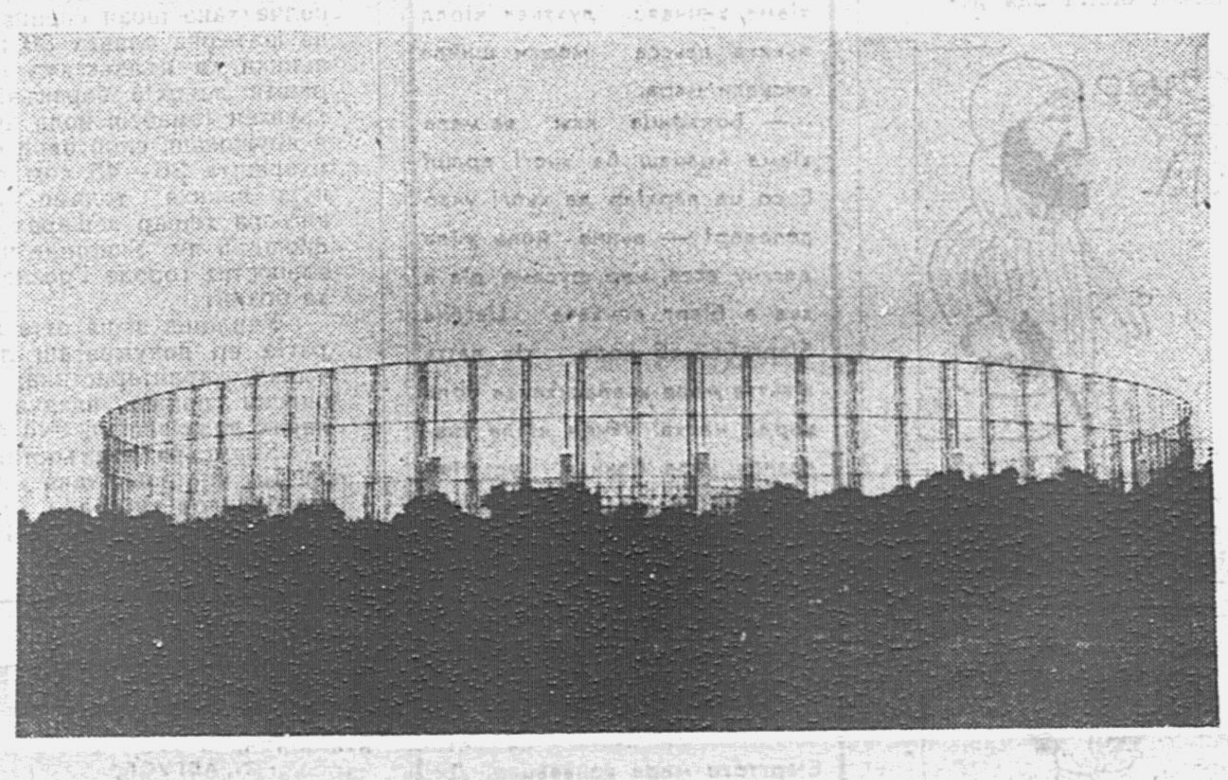

«Укх сооруженех вай «пиллана йола клетка» я оале а. Iаьдалаш военщинанеи ловра вай дерригаш а цу чу хилар — уж гIайгIанеча беламах диза дешаш аьннад Малхбоален-Китайски форда малхбоалерча даькъ тIа йолча йоккха йоацача Кикайдзима яхача японски гIайрене бахача наха.

«Пиллана йола клетка» — Японе къаман оборона управлене йоккха объект (Уно) я. Из хьалъяьй еррига 56 квадратни километр мара йоккха йоацача цу моттиге цу тIа бахача наха чIоагIа новкъа а долаш. Диаметр 160 метр йолча цу объектах хета а хет бокъонца йола геттара йоккха клетка. Разведка хьашташтеи радиос дувцар хьалацараи пайда эцаш йола из боккха низ бола антенна я. Иштта йола сооруженеш самооборона японски низий юкъарчал доацаш СССР доазонца уллача эггара къулбаседехьарча оагIонча Хоккайдо яхача гIайрен тIарча Хигаси-Титосэ яхача моттигеи Михо яхача нах бахача пункта пригородеи (Симанэ префектура).

СУРТАШ ТIА: 1. Иштта я «Дзо-но ори» — «Пиллана йола клетка». 2. ТIема духьаларча болама активист вола моттигера ваха саг «ДIаяккха тха лаьттара» «Пиллана йола клетка», радарни база яха лозунг долча плаката юхе.

ТАСС фотохроника.

ЛОАЛАХОЙ ТОВШ ХИЛА БЕЗА

АПН корреспондента Владимир Назаренкое къамаьл ду Европа кхерамзлеи цхьана къахьегаш хилийтара йолча Совещане (СБСЕ) дакъа лоаца пачхахьалкхенаш Вене вIашагIкхийттача хиннача советски делегацена керте лаьттача Кашлев Юреца.

Юрий Борисович, хинна событеш са йовза кхийначогIа, Вене, къаьстта, юкъарчал доацаш «Австрийски центр» оалача комплексе даьккхача массехк дийнахьа, хьай коллегашца Вене вIашагIкхетарах лаьца атта йоаца дуккхача оагIорахьара переговораш еш эггара дукхагIа хIама карагIдаьлар итогови документа проекта шин раздела — наха юкъе бувзамаши информацин хилара хьакъехьа. Иштта дий из?

— Дерригa а иштта да. Наха юкъерча бувзамех аьлча, цхьа лоадам боацача хIамашкара дIайиккхача, барт ца кхеташ хинна дерригаш дIадаха карагIдаьлар. Доазол дехьа вахийтарах деча дехарашка хьажара ханаш лоацъярахи дезалаш вIашагIтохарахи лаьца барт бир. Цу тайпара болхаш бола гаргара нах цхьана дукхагIа хургба.

Проекта тIа белгалъяьккхай общественни наькъагIа вIашагIкхетара специфика а. Масала, дакъа лоацача пачхахьалкхенаша гражданаш вIашагIа а betталуш шоай профессиональни бахьанегIа баха бахкара новкъостал дергда яха предложенеш я.

Ховш ма дарра, Малхбузено дикка гIожа никъ лаьцаб нах цига бахара дешай хьакъехьа. Укхаза барт бе карагIдаьлар. Из бахьан долаш цига бахийтара деча дехарашка хьажара ханаш а лоацъе йоагIа цу тIа гIолла.

Дешархой дIа-юха хувцара, уж дезалашца цхьана бахара, студенташи преподавателаши дIа-юха хувцара хьакъехьа барт баьб. Регионални боараме вIаши духхьалара хувцамаш дарца бувзамаштеи цхьана къахьегараи новкъостал дергдолаш барт баьб. Кагирхой, правительственнии общественнии организацешта юкъера духхьалара бувзамаш дегIадоаладе лерхIаш да. Цу организацешта юкъе барт бе а шин оагIорахьеи дуккхача оагIорахьеи тайп-тайпара гIулакхаш де а лерхI.

— Мел гаьна хьалха даьннад информаце даькъе цхьана хьакъехьара дешаш?

— Хьалхе а оттаьчa порядкагIа Европа юкъара информационни форум дIаяхьарах йолча мандата текст оттаергйолаш барт баьб. Цига ювцаргъя журналисташа цхьана къахьегилга шердара проблема, цар балха хьал тоадара а кхыдола а дешаш. Из дIаяхьа лерхI 1989 шера апрель — май бетташка. Радиои телевиденеи организацеша цхьана къахьегалга шерде лерхI духхьалара барт бара кIийлен тIа, дискуссеш еча тайп-тайпарча пачхахьалкхений викалаша дакъа а лоацаргдолаш, политическии пачхахьалкхени деятелий выступленей трансляцеш а ергйолаш. Тайп-тайпарча мехкашта юкъера телетIаьш дукхагIа хилийтара телевизионни организацеш хьаллоацаш барт баьб. Итогови документа текста тIа къаьстта белгалдоаккхаргда журналистий авторски бокъо лоархIилга, информаце общественнии частнии моттигашка дукхагIа тIакхача цар йиш хулга. ХIанз ший профессиональни болх законагIа кхоачашбеш вола журналист, масала, из визах е аккредитацех воаккхаш хиларца дувзаденнача гIулакхий лоазув оттадаь хургвац. Доазол дехьара журналисташ пресс-конференцешка, брифингашка, кепайоазонна эшача кхыча гIулакхашка хийцца бахка йиш хургйолаш барт баьб.

Культура хьакъехьа дика я СБСЕ дакъа лоацача пачхахьалкхенаша культурни центраш хьаелларах дола дош дикача дагара дувцаргхилара положени.

Сона хетаргахьа, граждааний йиш хургья информаце моттигаш кхы а паргIатагIа лаха. Бакъда, из документа тIа дIаяздаьдац, хIаьта а гIулакх цу тIа додаш да.

— Хьона хетачогIа, фу бахьан долаш йиш хиннай цIаккха ца хиннача боараме сага бокъоний, наха юкъерча бувзамий, Европа юкъарча процессерча информаце халкъа барт бе?

— Дувцилге йоацаш, из хьахиннад вай мехка хула процессаш бахьан долаш, вай обществана демократизаци ярагIа, гуччахьа дувца йиш а гласность а хиларагIа, вай уж тIехь-тIехьа дукхагIа воай арахьарча политике дIайоаржаеш хиларагIа, дунен халкъашта юкъера переговорашкара вай позицеш бахьан долаш.

(АПН).

Юстарбаьхарий кастах хьабаьннараш

Японе буракуминай кастага гIелал яхьаш хиларах «Файнэншл таймс» яхача газета тIа араяьнна Стефан Вогстила статья йовзийт оаха читателашта.

Японцаша йоах шоаш цхьа раса, цхьа класс, цхьа культура я. Японе бахаш 600 эзар корейцаш хиларо хьахьокх из бакъ ца хилар. Из бакъду мехка эггара къулбаседехьа айну яха эггара хьалха цига баха хайша нах хиларо а.

Японцаш шоаш а бац цаIаш. Эггара а вогIча тайпара дувц мехка кIезигагIбарех болча буракуминех — цIенча японцех. Расови белгалонех е лелабеча динах кхыча японцех хьакъоасталургбоацаш ба уж. Буракумин къоасталу Iо ма вингге а къе хиларцеи цо беча балхацеи. Официальни переписагIа буракуминаш 1.3 миллион ба, хIаьта цар шоаш лерхIачогIа — кхо миллион.

ДукхагIболча японцашта хетачогIа уж хьайбаш доадеча бойнешка, тIоараскеи телати еча фабрикашка, крематорешка болчарца гIулакх доагIаш ба. Эггара царца нийса лоархIаш я Индера лохера касташ. Буракуминашца леладу гIулакхаш эггара а дега ца дезарех да. Дуккха японцаш ба царех лаьца дувца ца ловш. Бакъда, хIаьта а укх тIеххьарча 20 шера японски правительствас дукха хIама даьд буракуминаш законагIа боацаш баха гIертилга могийтаргдоацилга дIахайташ, уж чубахача дуккхача горингех вай хана нах баха районаш е гIерташ. Бакъда, буракуминий, кхыча мехкашкарча кIезигбарий а санна, вахара хьалаш тоадаьдар аьнна, обществас уж тIаэцаргхилара тешам бац.

Буракумин, нагахьа санна кхычарех йола саг йоалае, е буракуминех йола кхалсаг кхычарех волчунга маьре яха гIорте, цунна дукха духьаленаш нийслу. Къоначa наха шоаш тесса хьоашал дохаду шоай партнераш буракуминаш болга хайча, кхыметтел уж бураку районашка бахилга хайча а. ЦIаькхаза цу гIулакха юкъебовл даьйн ноанойн а. Цу тIа гIолла саг ше шийна теха леш моттиг а нийслу.

Буракуминий гIулакхий хьакъехьара дискриминаци ший овлашца Японе чIоаггIа дегIайоагIача индустриализацена юкъейоа да, цар традиционни ремеслаш, къаьстта аьлча, нахьарахи цIокax-кхакхахи хIамаш елга цо шийна чулоацаш хиларца. Цу тайпара, буракуминаш кхы а чIоагIагIа къийбеннаб.

Цу хана чухь правительствас лаьрххIа буракуминаш лаьш хиннача корейцех хьабаьнна ба яха тешам боаржабора наха юкъе. Иштта хеташ ба хIанз а дуккха бола японцаш. ХIаьта японцо йоах буракуминаши Японе баха корейцаши цаIаш ба.

«Индустриализаце дуккхача мехкашка хувцамаш даьд. кIезигагIдолча къамаша даьд из яхаш уж нах бехке бу, масала, Европе жуттий санна. БIаьшерашка дуненах хаьда хиннача японцашта бовзацар доазол дехьара нах, бакъда шоай проблемаш бахьан моллагIа бале а къамах кIезигагIа бола нах бехке бара психологически гIулакх доаллаш бар, — йоах Сигэки Симбокус, къаман интеграце правительственни института директора.

Дунен шоллагIа тIом хиннaчул тIехьагIа бураку мумукъаяккхара Лиге хьал а лоацаш (из Лига Японе оппозиционни Социалистически партеца ювзаенна я) политически сакхетам лакхбаларо юххера а правительство гIулакхаш динза даргдоацача оттайир.

70 шераш доладенначул тIехьагIа школаши университеташи саг социальни хьаваларга хьежжа доацаш, студенташ дIаэцанза яргйоацача оттайир; болхлой балха хьаэцача хана предприятешта могийташ дацар частни детективаша оттадаьча Iаьржача книжкаш тIа, буракуминаш бахача районий спискаш тIа хьежаш нах къерда.

Тоайир бураку горингаш. Осакера район, Токио е Лондона фешенебельни районашка а йизза ма йоагIара хургйола спортивни центр, къабеннарашта йола центр, школа йола Нанива витрина я. Бакъда, йолаш я хIанз а дехача тишача дахчах даьча цIалгашка, гуччахьара канализационни бIеха хиш ухача, электричество йоацача нах бахаш моттигаш. Бураку лидераша иштача хьалашка кIеззига нах мара бахац яхе а.

Из бахьан долаш буракуминий вахара, унахцIенон, образоване хьал дикка лакхденнад. Масала, 60 шерашка 16 шерага кхаьча буракуминаш школашка 33 процент бар, хIаьта къаман юкъара хьокхам 70 процент бар. ХIанз уж цифраш йоагI-йоагIача 89-и 95-и я.

Из дерригa дале а дукхагIбола буракуминаш общества эггара къех бола нах ба. Кхыча японцашта юкъе социальни Iалашон фондашкара доагIар эцаш царна юкъе шозза кIезигагIа ба.

(АПН).